

POSUDEK OPONENTA DIPLOMOVÉ PRÁCE

Název práce: Integrovaná výuka zeměpisu a literární výchovy

Autor práce: Bc. Barbora Čistecká

1. Obsah práce

Cíle, výzkumné otázky, hypotézy (přiměřenost cílů, geografický charakter a relevance cílů, teoretické podložení hypotéz aj.)

Cíl práce „Předeštit možné využití životopisných textů pro výuku zeměpisu“ reflektuje aktuální proměny pojetí výuky jednotlivých naučných předmětů. Prosazuje se interdisciplinární přístup, který podporuje propojení zvoleného vzdělávacího cíle a života žáků. Propojením předmětů umožňuje jak zkoumat zvolený jev, problém otázku apod. z širší perspektivy, tak tento postup často vede k přínosu pro oba předměty a samozřejmě v první řadě k učení žáků. Životopis by se nabízelo využívat jen v rámci předmětu českého jazyka a literatury, ovšem zeměpisný rozměr může žákům nabídnout další pohledy. Mimo jiné i příležitosti ke kritickému uvažování, protože kontext autorovy doby významně ovlivňuje způsob jakým jsou informace podávány. A to je z hlediska rozvoje kritické gramotnosti velmi významná výzva.

Oceňuji, že se autorka diplomové práce rozhodla pro propojování zeměpisu a literárního žánru životopisu, který nebývá tak často zařazován do hodin zeměpisu (na rozdíl například o novinových článků nebo cestopisů¹). S ohledem na výše popsané výzvy je však také podnětným jiným typem textu, se kterým se by se žáci měli potkat.

Práce s literaturou (teoretické ukotvení práce, diskuse a kritické zhodnocení literatury aj.)

Teoretická část diplomové práce je zaměřena na koncept integrace. Autorka postupuje od obecného vymezení, přes způsoby jak výuku integrovat až k možnostem propojování zeměpisu a literární výchovy. Svůj pohled doplňuje zjištěním různých výzkumů i konkrétními příklady. Za důležité považuji, že je zmiňováno propojování jak skrze čtení, tak skrze psaní. Za pozitivní hodnotím také krátkou diskusi věnovanou překážkám rozvoje integrované výuky na školách nebo zmínění skutečnosti, že do výuky zeměpisu je užitečné zařazovat jak texty, které do ní svou povahou patří (grafy, letecké snímky), tak další typy textů (beletristické povahy).

V samostatných kapitolách je také objasňována literární geografie jako vědecká disciplína a životopis jakožto jeden ze známých literárních žánrů. Autorka diskutuje souvislosti mezi životopisem a geografii, ze kterých vyplývají možnosti uplatnění tohoto žánru ve výuce zeměpisu. Z mého pohledu

1 Osobní zkušenost oponenta

tedy teoretická část práce dostatečně představuje základní pojmy a uvádí čtenáře do zkoumané problematiky.

Metodika práce (vhodnost aplikovaných metod, kvalita a vhodnost použitých dat aj.)

Autorka diplomové práce se s ohledem na zkoumané téma logicky rozhodla pro cestu kvalitativního výzkumu, konkrétně pak obsahové analýzy. Diskutuje rizika spojená s tímto postupem.

Pro nalezení vhodných úryvků využitelných v hledání odpovědí na výzkumnou otázku autorka použila část postupu obsahové analýzy textu, a to ve dvou úrovních (nalezení tématu a zhodnocení jeho využitelnosti pro výuku zeměpisu). Tento postup považuji s ohledem na výzkumnou otázku „*Do jaké míry a jakým způsobem je možné využít životopisy ve výuce zeměpisu?*“ za užitečný a přínosný. Aby text byl skutečně podnětný nestačí jen přítomnost zkoumané otázky, jevu, problému apod., ale je důležité zvážit, jaký potenciál pro daný vzdělávací cíl text má.

V rámci metodiky práce autorka také upozorňuje na skutečnost, že text nabízí vícero možností a je na učiteli, pro jakou se rozhodne. Autorčina volba není tedy jedinou cestou, kterou je možné pro práci s konkrétním textem využít. Zároveň to však není v rozporu s cílem práce (resp. výzkumnou otázkou). Podobně se také autorka vyjadřuje k rozmanitým způsobům jak s textem v hodině pracovat – to ponechává na učiteli – pouze nabízí možnosti (opět v souladu s cílem práce).

Oceňuji, že autorka čtenářům podrobně vysvětluje své motivy pro volbu jednotlivých úryvků, případně jejich úpravy.

Analytická část práce (správnost a interpretace výsledků, detailnost, struktura a provázanost analýzy)

Autorka se v analytické části práce věnuje zkoumání celkem 16 ukázek týkajících se života 5 objevitelů. U každé postavy je věnován prostor minimálně 2 různým textům a jejich možnostem ve výuce zeměpisu.

Je výborné, že autorka práce rozpracovává využití těchto textů ve výuce velmi široce. Nezaměřuje se pouze na vyhledávání informací (byť je to také nezbytné), ale navrhuje způsoby práce s textem, které od žáků vyžadují náročnější myšlenkové operace. Navržené možnosti se dále týkají rozmanitých zeměpisných témat, a to včetně příležitostí pro rozvoj geografického myšlení. Některé z nich jsou také mezipředmětové (typicky například Rámeček 10). Toto vše hodnotím jako velmi pozitivní a přínosné pro učení žáků. Zároveň to velmi dobře rezonuje se zvolenou výzkumnou otázkou, a to zejména její druhou částí „...jakým způsobem je možné využít životopisy ve výuce zeměpisu“.

Porozumění analytické části práce významně napomáhá i seznámení s postupem výběru jednotlivých textů. Na příkladu osobnosti H. Schliemanna (Tabulka 2) si čtenář může představit výzkumný postup. Myslím si, že tento postup napomáhal hledání odpovědí na výzkumnou otázku a zároveň obohacoval

porozumění zkoumané oblasti samotné autorky diplomové práce.

Závěry práce (odpovědi na výzkumné otázky, zasazení závěrů do širšího kontextu výzkumu aj.)

V úvodu kapitoly věnované diskusi výzkumných zjištění dává autorka velký prostor zamyšlením nad limity svého výzkumu. Například upozorňuje na nedostatek výzkumného zázemí v oblasti využití životopisných textů ve výuce zeměpisu, což ovlivňuje závěrečnou diskusi. Dodává však, že je možné se opírat o zjištění týkající se obecnějšího propojení výuky zeměpisu a čtení jako takového (zdroj inspirace pro návrhy). Je patrné, že si tohoto konkrétního nedostatku je vědoma, ale díky své výzkumné práci ho zároveň trochu umenšuje.

Jediné, co možná v diskusi schází, je porovnání s výzkumy, které se zabývají jiným typem textu a jeho využitím ve výuce. Čtenáře by mohlo zajímat, jaké souvislosti by případně vyplynuly – zejména s přesahem do praktické roviny (například využití učebnic ve výuce zeměpisu, popřípadě map nebo jiných schématických zobrazení).

Autorka dále diskutuje další možnosti práce se zvoleným textem, upozorňuje na význam individuální situace konkrétního učitele a jeho žáků. Případně na nebezpečí plynoucí z nerespektování toho, co text nabízí a „slepé“ použití metody. Tuto část diskuse považuji za velmi cennou, a to zejména v souvislosti s celkovým zaměřením práce, které se úzce dotýká práce učitele. Dle mého názoru se do ní promítá způsob myšlení autorky práce, které vychází od žáků nikoliv od tématu.

Na základě návrhů a zjištění autorky si umím představit využití životopisných textů ve výuce zeměpisu a nalézám odpovědi zejména na druhou část výzkumné otázky „Do jaké míry a jakým způsobem je možné využít životopisy ve výuce zeměpisu?“ Pouze není zcela zřetelné, jaká odpověď vyplývá z první části, tedy „Do jaké míry...“ Lze se spíše domnívat na základě řady odkazů v textu. Například se může jednat o rozmanitá témata, kterým se lze s pomocí životopisného textu přiblížit nebo zaměřením na rozvoj hodnotových postojů žáků. Porozumění by pravděpodobně pomohlo krátké shrnutí samotné autorky diplomové práce s objasněním, co je míněno slovním spojením „do jaké míry“.

Oceňuji úvahy autorky o možných dalších směrech výzkumu v dané oblasti.

2. Formální náležitosti práce (zatrhněte Vaši volbu)

Formální úprava: **výborná** / velmi dobrá / dobrá / nevyhovující

Stylistická úroveň: **výborná** / velmi dobrá / dobrá / nevyhovující

Citační úroveň: **výborná** / velmi dobrá / dobrá / nevyhovující

Komentář (vč. kvality grafiky, (ne)přiměřenosti délky práce aj.)

Diplomová práce je po grafické stránce dobře zpracována, text je logicky členěn, orientace v něm je snadná. Délka vět a jejich stavba je vyhovující, včetně návaznosti jek v rámci odstavců, tak mezi nimi.

3. Souhrn

Celkové zhodnocení práce (vč. přínosu práce, provázanosti teoretické a analytické části aj.)

Zpracovanou diplomovou práci považuji za vydařenou a přínosnou pro obor, kterému se studentka věnuje. Oceňuji originalitu při volbě typu textu, který nebývá v hodinách zeměpisu tak častým, ale rozhodně je podnětným. Výsledky výzkumu jsou praktické, využitelné v praxi učitele. Myslím si že i sama studentka mnohé pravděpodobně využije ve své vlastní praxi. Nebo, což by bylo výborné, inspiruje své kolegy v práci a možná tak vzniknou i další lekce, které budou vycházet z životopisných textů. Umím si velmi dobře představit spolupráci učitele zeměpisu a dějepisu na přípravě lekce týkající se například vybrané historické osobnosti, kde mohou uplatnit své oborové znalosti a žákům pak nabídnout zkoumání postavy z více úhlů pohledu.

Z textu práce je patrný autorčin zájem o danou problematiku a také o učení žáků v širším slova smyslu. Z volby slov a příkladů cítím již jistou zkušenost s výukou a způsobem práce s texty tohoto typu (ale jedná se o domněnku:-), kterou níže využívám pro formulaci otázky k obhajobě.

Výzkumná část práce obsahuje úctyhodný výběr podnětných textů a smysluplné práce s nimi. Je pravděpodobné, že je zatím spousta práce a pročitání zdrojů, jelikož si umím představit, kolik jiných textů se do výsledného výběru nakonec z různých důvodů nedostalo (zmíněných v metodice).

V části věnované zhodnocení výsledků autorka diskutuje jak limity své práce, tak ji hodnotí i nabízí možné směry výzkumu. Čtenáři - nebo ještě lépe učiteli - je tedy patrné, že cíl práce se podařilo naplnit – umí si na základě návrhů autorky představit využití životopisných textů ve výuce zeměpisu. Drobná výtka se týká ne zcela jasné odpovědi na to, do jaké míry je možné využít texty ve výuce zeměpisu, přičemž jakým způsobem je z textu naopak zřetelné.

Autorce práce se tak dle mého názoru podařilo naplnit cíl práce a nastínit možnosti využití životopisného textu ve výuce zeměpisu. Práci doporučuji k obhajobě.

Předloženou práci **doporučuji / nedoporučuji** k obhajobě. (zatrhněte Vaši volbu)

Otázky k obhajobě

Návrh 1: Máte praktickou zkušenost se zařazením životopisného textu do výuky zeměpisu (svou nebo kolegy)? Pokud ano, jak na tento typ textu žáci reagovali, co vás potěšilo, co bavilo samotné žáky? Co jste si sama pro svou práci učitele uvědomila?

Návrh 2: Jaké způsoby využití životopisného textu a čím/proč jsou z Vašeho pohledu užitečné pro výuku zeměpisu?

Návrh 3: Jak by mohl čtenář porozumět tomu, do jaké míry je možné využít cestopisy ve výuce zeměpisu?

Datum: 17.5.2022

Autor posudku: Mgr. Michala Kafková, Ph.D.

P
o
d
p
i